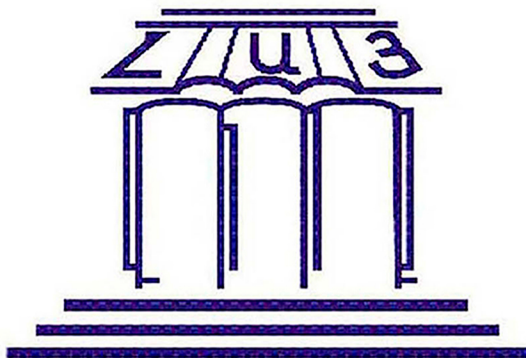

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Վ. ՎԱՆԴԷԿ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹԻՒՆ
„ՄՈՒՐՋ ԵՒ ՄԱՆԳԱՂ“

ՄԻ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՂԱՐ

ՄՕՍԿ, ՀԱՅ ԳՐԱԿ.-ԳԵՂ,
ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄՕՍԿՎԱ 1923

8 91.99.09

Վ-22

5/5

391.99.09

4-22

19 NOV 2011

Վ. ՎԱՆ ԴԷԿ

ՄԻ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՂԱՐ

(Գննական աղյուսակ)

ՀՐԱՏԱՐԿԱԶՈՒԹԻՒՆ
„ՄՈՒՐՃ ԵՒ ՄԱՆԳԱՂ“

Մ Օ Ս Կ Ի Ն 1923

13278

07 AUG 2013

65040

ՀԱՅՍՏԱՆԻ ԴԱՐՈՒՄԻ ՄԱՐԿԱ

(Բացարձակ արժեքով)

49620-65

(693)
43

Իմ կուռուժ պիտ ընկնի վաշինգտոն.
Արիւնով թէ հոսէ Կալիւթան,
Եւ Փարիզ և Բէրլին և Լօնդօն
Թող ապրեն իմ վերջին Գողգոթան:

ԳՈՐԻՅԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻ

Գուրգէն Հայկունու «Գողգոթա» պօէմը անկասկած հայ գրականութեան եզակի ստեղծագործութիւնների շարքին է պատկանում։ Պատկերների գեղարւեստականութեան, հոգեբանական խոր ապրումների և վերջապէս լեզուի երաժշտականութեան տեսակէտից դա Ա. Իսահակեանի «Աբուլ Ալա Մահարուն» միանգամայն հաւասար մեծութիւն է. սակայն ներքնապէս այդ նիհիլիստական — յոռետես պօէմին հակադիր «Գողգոթան» լիրիքօրէն բարդ՝ կենսութախ և առողջ աշխարհաւմբռնման, ակտիւ փիլիսոփայութեան մի աննման հիւսւածք է՝ լի մարտական տենչերով։ Պատկերները ու ապրումները այնքան յստակ և ուժեղ շարիխներով են տրւած, որ ականա ապրում ես նրանց ազդեցութեան տակ. միտքն ու զգացմունքները հո-

սում և ծաւալւում են, կոփելով ընթերցողի հոգում հուժկու տենչ դէպի գազաթները «կապուտան»։ Պօէմը ոչ թէ կարդացւում, այլ կ'անւում է. իսկ սիրտդ ուժգնօրէն բաբախում է, ունիսօն տաղանդաւոր բանաստեղծի խիզախ ըմբռնումներին ու գեղարուեստական հրաշալի նկարագրութիւններին։ Գուրգէն Հայկունու «Գողգոթա» պօէմը միւնոյն ժամանակ բուրժուական և այլ գրական հոսանքների դէմ ուղղւած որոշակի և կտրուկ, նրանց կասեցնելու և յաղթանակող պրօլէտարական գրականութեան ճանապարհը հարթելու մի յանդուգն ձեռնարկում է։ Այժմ անցնենք «Գողգոթա» պօէմի վերլուծութեանը ու տեսնենք թէ նա ի՞նչ հասարակական արժէքներ է պարփակում իր մէջ։

Գուրգէն Հայկունու «Գողգոթա» պօէմի մէջ, ինչպէս արեւը մի ջինջ կաթիլ ջրի մէջ արտացոլւած է յեղափոխական պրօլէտարիատի պայքարն ու դեգերումները, պրօլէտարիատի, որ մերթ յախուռն շարքերով,

մերթ ստորերկրեա տարերային թափով գրոհ է տալիս՝ խորտակելու ընդմիջտ իր հակադիր ուժերի վերջին հիմունքները և համաձայն պրօլէտարիատի պատմական միախալին, կերտելու գալիք Մեծ Ճշմարտութիւնը իր հասարակական նոր արժէքներով։—

Ու կենեմ շարէ-շար, բիւր հազար.
Ու կերթամ ընկճելու տարերքին...
Ես կուգամ ծաղկունքով լալագար,
Որ սիրեմ ու փարեմ ամենքին։

Բանաստեղծական ստեղծագործական ֆանտազիան միացած քաղաքական ուժեղ գործչի թափանցիկ դիստոպութիւնների հետ՝ ձուլել է վերին աստիճանի գողարիկ կերտւածք գալիք Պատմական Ճշմարտութեան մասին, որի առաջին Մեծ Ալիքները վեց տարի առաջ ծաւալւեցին արեւելեան Եւրոպայի լայն տափաստաններում։ Որքա՞նք էալ, որքա՞նք կօնկրէտ զգում և ապրում ես այդ համաշխարհային պրօցէսը իր դինամի-

կայով, իր հսկայական ընթացքով: Ընթեր-
ցողը ինչ դասակարգի պատկանելիս էլ լինի,
նա չի կարող չտարւել այդ կօմիկ յորձան-
քով, չի կարող խորապէս չապրել նրա ան-
յողողող ընթացքը: Ահա ինչու՞ն է կայա-
նում «Գողգոթա» պօէմի ամբողջ հասարա-
կական արժէքը, նրա կատարելիք դերը Հա-
յաստանի կազմակերպող պրօլէտարիատի և
երիտասարդութեան մէջ:

Գուրգէն Հայկունու «Գողգոթա» պօէմը
արտադրող դասակարգի աշխարհայեացքի ու
տրամադրութիւնների հարադատ արտայայ-
տութիւնն է՝ հիւսւած լիբիքօրէն հարուստ
ձևերով: Կերուածքի հիմնական միտքը յե-
ղափոխական ինտերնացիօնալի կապիտա-
լիզմի դէմ մղած կռիւն է և պրօլէտարիա-
տի անպայման յաղթանակը: Սակայն բա-
նաստեղծը լաւ գիտէ, որ հասարակական
պրօբլէմի լուծումը այնքան էլ հեշտ չէ:
Կապիտալը ձգնում է կասեցնել պատմու-
թեան ընթացքը և այդպիսով ընդմիշտ խեղ-
դել պրօլէտարական շարժումը: Բայց կա-

ցութեան անողորդ դիալէկտիկան այլ է պա-
հանջում. կապիտալի անկումը անխուսա-
փելի է. հեռու չէ պրօլէտարիատի յաղթա-
նակը:—

Իմ կուռում պիտ ընկնի վաշինգտօն.
Արիւնով թէ հոսէ Կալկութան
Եւ Փարիզ և Բէրլին և Լօնդօն
Թող ապրեն իմ վերջին Գողգոթան:

Հետևողական իր մարքսիստական իդէօ-
լօգիային՝ հիւսւածքը ամբողջապէս շարժում,
երթ և պայքար է իր սիրուն ելեէջներով:
Ահա որտեղից է բղխում նրա մարտական
և խրոխտ թափը. այդ իր իդէալի յաղթա-
նակի անկասկած համոզմունքն է:—

Ու կենեմ անշուշտ և խաչը ուսիս.
Այդ հաւատ չէ լոկ, ա՛յլ իս ո՛ր
համոզմունք. *)
Թող մշուշ իջնէ հարաւ ու հիւսիս —

*) Ընդգծումները իմն են:

Գիտեմ ես գարնան կենարար
բուրմունք:

Մարտնչող պրօլետարիատի խոշոր դուռ-
ներով լի կռիւն որքան ճիշտ ու գեղեցիկ
ձեռով է բնորոշում.—

Իմ կամքն ու հոգին՝ պողպատից ամուր,
Ծաղր է ինձ համար բաժակն
փորձութեան.

Ինչքան էլ անցնի ճամբէն ծուռ
ու մուռ՝

Ես պիտի երևեմ գարուն գողգոթան:

Ստեղծագործական կենդանի և ցայ-
տուն հիւսւածքով Գուրգէն Հայկունին իր
«Գողգոթա» պօէմի մէջ արտայայտել է սե-
րէակցիայի շրջանը իր մութ ուժերով, կո-
պիտ և վայրագ կամայականութեամբ, որ
գազազած ձգնում էր արմատախիլ անել ամեն
հասարակական ազատ խօսք և շարժում, ամենաանհիմն կասկածն անգամ բաւական էր

հրի և արեան մէջ շողախել ամեն ինչ և
բոլորը. սակայն չնայած այդ դաժան պայ-
մաններին պրօլետարիատի գիտակից մասը,
որի թւին անշուշտ ուսուկանում է հէնց
ինքը պօէսը, մոռացած անհատական բա-
րօրութիւնն ու հանգիստը կատարում էին
կուսակցական-յեղափոխական աշխատանք,
տոգորւած իրենց վեհ գաղափարներով:
Ահա մի գողտրիկ կտոր. —

Մութ էր. դաժան... կար մի
կածան-արահետ.

Ու մենք եարօտ, ու մեր հոգին
սե մրմուռ.

Պաւարներում, միշտ անբաժան,
իրար հետ

Գնում էինք, գնում էինք...

ծուռ ու մուռ:

Կամ հետեւելը. —

Որ գա ցուրտ ձմեռ, գա սառնամանիք,
Ու շուրջս վայէ մահաշունչ քամին —
Ես պիտի խնդամ՝ հերիք է, հերիք,
Գարունը շողաց երկունքի ժամին:

Յեղափոխական ինտերնացիօնալը իր կապիտալիզմի դէմ մղած պայքարի ընթացքում բաղկաւորւմ է նոյնպէս կապիտալիզմին կից և կամ նրանով պայմանաւորուած որոշ «կուլտուրական» ըմբռնումների ու շարժումների հետ, որոնք մտաւոր խոչընդոտներ են հանդիսանում մարդկութեան ազատագրման գործում: Այդ մտաւոր երևոյթներէից մէկը՝ քրիստոնէութիւնը — չարին չընդդիմադրելու, «համեստութեան», «մօտիկին սիրելու» — կեանքից կտրւած վերացական գաղափարներով խոստանում էր տալ մարդկութեանը լաւագոյն ապագա, բայց քսան դարերի ընթացքում ոչ միայն ոչինչ չտւեց, այլ ընդհակառակը՝ ինքը աջակցեց ունևոր դասակարգերի իշխանութեան ամրապնդմանը և պատմութեան ընթացքում լաւագոյն գործիք դարձաւ նրա ձեռքում մարդը մարդու ձեռքով կեղեքելու և մարդկութեանը հոգեպէս ստրկացնելու յանուն տիրող դասակարգերի շահերին: Աւելին. միևնչև անգամ քրիստոնէութիւնն ինքը, յանձին

եկեղեցու, մոռանալով իր անդրերկրեա աշխարհները՝ փորձում էր հէնց այս աշխարհի երեսին հիմնել իր սեւ պետութիւնը՝ չխորշելով նիւթական բոլոր «մեղսաւոր» վախճաններէից:

Այլ կերպ չէր կարող լինել, որովհետև մարդկութեան ազատագրումը հնարաւոր է միայն ֆէօդալական, բուրժուական հասարակարգի տնտեսական և սոցիալական հիմքերի յեղաշրջումով և միմիայն սոցիալիզմը հաստատելով:

Ահա ինչպիսի մտապատկերներ են ստանում «Գողգոթա» պօէմի ընթերցումից:

Պատմականօրէն պատահւ և անմոռնչ տանջանքի Գողգոթա սիմվօլը «Գողգոթա» պօէմի մէջ ստանում է նոր, յեղափոխական աւտիւ բովանդակութիւն, իր վսեմ և անուղոք երթով: Պրօլետարիատը իր կազմակերպւած անհամար շարքերով, պատմական անհրաժեշտութեամբ, ընթանում է դէպի նոր պայքարի արիւնոտ գողգոթան, դէպի Մեծ յեղափոխութիւնը. և միլիոնաւոր բերաններ

րից կազմակերպւած կողբկտիւի ձայնն է
հնչում բարձր և խրոխտ.—

Դէպի վե՛ր, դէպի նոր Գողգոթան
Դուք քայլէք ու քայլէք այ ախպէրք:

Գուրգէն Հայկունու «Գողգոթա» պօէ-
մը իր ամբողջ կառուցւածքով մի ուժեղ
հարւած է՝ ուղղւած նոյնպէս նացիօնալիզ-
մի դէմ, որը եղել է ունեւոր դասակարգի
շահերը պաշտպանելու մի ձև, քօղարկւած
հայրենիք ու ազգ անորոշ ու մութ բառե-
րով, աշխատաւոր մասսաներին խաբելու,
նրա դասակարգային գիտակցութիւնը մթա-
գնելու համար: Բանաստեղծը լանցէտի վար-
պետ շարժումներով պատուում է նացիօնա-
լիզմի գիմակը և երևան է հանում նրա իս-
կական էութիւնը: Նացիօնալիզմի ստեղծած
աղէտների ու մարդկային սպանդանոցների
սոսկալի տեսարանները, որոնցով լի են պատ-
մութեան էջերը, անասելի թափով ելնում
են ընթերցողի հոգում իրենց ճիւղաղային

կերպարանքներով: Մարմինդ փշաքաղում
է, երբ կարդում ես հետեւեալ կտորը. որ-
պիսի թափ... և ի՞նչ պատկերներ...

Իջնում են սարից մշուշները—մէզ,
Դէմ առ դէմ քամին սուլում էր անդուր.
Ու սուլոցներով սողացին մէկ-մէկ
Գերեզմաններից սոււերները լուռ:

Դարերի շարքով, դաւադիր մթին,
Ելնում են այդպէս աեսիլքներն յաւէտ.
Քամու թևերով, թևիկ, անմարմին,
Գալիս են նրանք մշուշ մէզի հետ:

Գալիս են մռայլ ու ամեն անգամ
Նզովք են թափում ձայներով անլուր...
Անլուր մահերթին, ամեն մի անգամ,
Հայրենի երկրով անցնում է սարսուռ...

Ու թշուառ երկրիս սոււերները սև
Մթին խաւերում պահւում են նորից,
Որ մշուշ-մէզով, անմարմին, անձև,
Դէպի դուրս սողան գերեզմաններից:

ու կորովը, նրա անյաղթելի ուժը, նոր, ան-
նման աշխարհ կերտելու անսպառ տենչը.—

Իմ ճամբէն հեռաւոր ու անծայր—
Բայց թռիչքն իմ հոգու՝ անեղեր:

Մինչ աշխարհն այս զիշեր անպայծառ —
Իմ հոգին լուսաշող տիեզեր:

Ես ելա դէմ առ դէմ թշնամուն, —
Իմ ուժերն անհատնում, անսահման:

Ես կուի կը կանչեմ ամենուն,
Որ կերտեմ իմ աշխարհն աննման:

Գուրգէն Հայկունու «Գողգոթա» պօէ-
մը տառնեակ տարիներ և նորից տառնեակ
տարիներ պիտի ապրի հայ պրօլետարական
գրականութեան մէջ, որպէս մի հրաշալի
նախերգանք գալիք համաշխարհային Մեծ
Յեղափոխութեան:

Բայց մեզ հետաքրքրում են նոյնպէս
բանաստեղծի միւս նոր կերտածքները,
որոնք թարմ հոսանք և նոր ուղիներ են
մտցնում հայ գրականութեան մէջ:

Այդ մասին մի ուրիշ անգամ:

Главлит № 5753

Тираж 480 экз.

Типография Моск. Армян. Литер.-Худож. Круга
Армянский пер., д. 2

Телефон 2-78-28

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0372934

65040